

ՊԱՅՄԱՆՔ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«ԻՐԱՆԻԱՆ» շաբաթը երկու անգամ կ'հրատարակուի, Չորեքշաբթի և Շաբաթ օրերն, Հայերէն և Երաններէն։
Արագընդ խմբագրութեանը ուղղելի ու է նամակ կամ դրութիւն պէտք է ծախքը վճարուած յաւին։ «Առ Խմբագրական-Մասնագործ» ԻՐԱՆԻԱՆ քաղաքը Հայրենասիրաց Ընկերութեան ի Վառնա։

LE DROIT

Վարնայի համար տարեկան 23 ֆրանք
Պոլիարիոյ քաղաքացի համար » 26 »
Պոլիարիոյ միութեան մասնակցող բոլոր երկիրներու համար տարեկան 28 »
Բաժանորդագրութիւնը կանխիկ են և վեցամսեայ պայմանաժամու ևս կ'ընդունուին։
Չեռքէ ծախուած մէկ թիւը 40 փարայ է։
Մանուցմունք 3 անգամի համար տողը 2 լիւրէ։

“LE DROIT” paraissant le mercredi et le samedi, en Arménien et en Français. — Abonnement d'un an, pour Varna, fr. 23; — pour l'intérieur de la Bulgarie, fr. 26 — pour les Etats compris dans l'Union — Postale, fr. 28. — Les abonnements sont payables d'avance par an ou par semestre. — S'adresser au Conseil de Rédaction de la Société Arménienne HAYRENACIRATZ „des Patriotes“ à Varna.

ԱՂԴ

Ամեն անգամ, որք այն թերթին մինչև 10 թիւը ստանալէն յետոյ, կ'արեւհաճին պահել զանանք՝ առանց յետոյ վերադարձնելու, պատու մըրած կ'համարուին մեզ իրքե մեր թերթին բաժանորդներն նկատուելու։

ՎԱՌՆԱ 6/18 ՅՈՒԼԻՍ 1885

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐԻՔ

—o—

Պերլին 16 Յուլիս

Պրահայի զահուն ժողովուրդութեանը վրայոյ կեանքն թերթին հրատարակած յոգնածոյ ի պատուին, հոգն Տալէ Ալեքսանդր Գալանդի թերթը գիտել կ'այն թէ՛ կ'էլի կուտակել թեան յատակագիծը շատ յայտնի է, որ է Պրահայի երկիրը խորամանկ և յոգնածոյ կեդրոնաւոր մընէլ, այնպէս որ երբ Բրախիոյ գէտ կ'ընտանեւ յոտնեն, Բրախիոյ ալ պիտի տեսնէ այն տեսն որ Հաւնալի գաւառաց բաժանու մը պիտի ծագի տատի, սորա մի մասը Պրահայի զահուն վերադարձնելու համարը զհանգիստ խաղաղապէս կ'էլի արդարաւորապէս պէտք է վերադարձնել ըսելով՝ այսպէս կը համարեն կ'էլի կուտակել թեան գիտութիւնը անգամնէն։

Վարնա 15 Յուլիս

Բրախի քաղաքին տարածանքը հրադէհի գէտը մը պատահելով, 30 տուն հրադարակ եղան և 400 ընտանիք անպատարար մնացին։

Լանտա 16 Յուլիս

Թալի հրատարակած մէկ լրայն աւթիւ թէ՛ Ռուսը Զիւլիքարի վրայ կը յոտաճանան, այս մասին հարցու մը տեղի ունենալով Հասարակայն խորհրդարանին մէջ, նախարարութեան անդամներէն Լորա Զըրչիլ պատասխանեց թէ՛ Բրախի վէճը զօրապետին անհաջող հասարակայնի զրոյց մը, որ սակայն չէ ստուգուած տակաւին։ Լորա Սալիպարի երբ կուտակուած գրութիւն անցաւ, կը յարէ Հնդկաւորապետներէն, որպէս Պ. Կիրի և Լորա Կրանիլի միջև հաստատուող համաձայնութիւնն ընդունել, որն որ զԲէնտէն Ռուսիոյ և Զալիլի քաղաքի միջին կ'իջարկը։
Իսկ Ռուսիոյ այժմ Զիւլիքարի վրայ տիրող առաւելագոյն տար

կառավարիչ որ յարաւելալ գէտաւորութեանը լուծումը Սահմանորոշ Յանձնաժողովին քննութեանը յանձնուի։ Հաւանական է թէ Լորա Սալիպարի չպիտի ընդունի այս առաւելալը, այլ նախորդ համաձայնութեան հիմանը անպիտիւն պահել պիտի ուզէ։

Լանտա 17 Յուլիս

Բալ-Մալ Կալի կը յայտնէ թէ Անգլիոյ և Ռուսիոյ միջև կեցած անհամաձայնութիւնը Զիւլիքարի մօտը գտնուած անջան երկրի մը կտորին վրայ է, և կ'ըսէ թէ՛ Լորա Կրանիլի համար յիմարութիւն մ'էր այդ կտոր մը երկիրը պահանջել, իսկ Լորա Սալիպարի համար սփիւ մը պիտի լինի գաւառ համար պատերազմի։

Տէյլ-Թէյլ-Կալի ծանուցանէ թէ՛ Ռուսը ընտ Զալիքարի վրայ յառաջ խաղաղած չեն։ Կը յոտելու թէ՛ Ռուսիոյ զօրաց թեան վրայ յոր լրացուց ստանալ տեղեկութիւններն յոյժ չափաւոր են։

Տէյլ-Թէյլ-Կալի կ'ըսէ թէ այս վերջին օրերու ընտ նոր գէտը մը պատահած չէ։

Բարի 17 Յուլիս

Պաշտօնէի խորհուրդն այսօր ներկատուութեան տեսելով Բալանիոյ արտադրութեանը վրայ նոր տուրք դնել առաւելալ օրինաց ծրագիրն, Պ. ար Յիւլիսին պիտի որ այդ օրէնքը չուտով քուտարիւի։ Երեսփոխանայ Ժողովը պէ՛տքէն քուտարիւի կ'ըսէ անսխալապէս յետոյ այս խնդրայն վիճարանութեանը պիտի ձեռնարկէ։

Բարի զօր տեղաւին մէկ հեռալիւրը կը ծանուցանէ թէ Անտալի արքայական ընտանիքն անհաջող ի Հիւլիս մտնել է, բայց ի թողուտէն, որն որ Անտալի կուտակութեան խնամակար թիւիւնի մօտն արդ իրեն տակ կը գտնուի տակաւին։ Արքայական ընտանիքն պաշտօնանկ հրատարակեց զԹիւլիւն և նորա տեղ արիւ խնամակար մը անտանէն։ Անտալի զօրքերն սկսած են հեռալիւր զԹիւլիւն թողով հեռանալու։

Լանտա 18 Յուլիս

Երեսփոխանայ Ժողովը մէջ Արտաքին գործոց պաշտօնէութեան խորհրդական Պ. Պար յայտնեց թէ Անտալիոյ տանի սահմանագիծայ վերաբերեալ ու է նորապէս տեղեկութիւն մը չէ ստացած կուտակութիւնն։

Բարի 18 Յուլիս

Բալանիոյ բերքերը նոր արոց ենթարկող օրինաց ծրագիրն։ Միայն երկուգէտ Պ. Բալի երեսփոխանը գէտ խօսեցաւ։ Տեղեկաբեր Պ. Տրիւմէլ գիտել տուաւ թէ՛ այս օրէնքը Բալանիոյ բերքերուն վրայ գործուած տուրքը անպատճառ տեղեկելու հանգամանքը չունի, սակայն տակաւաւորութեան ձեռքը արուած զէնք մ'է որպէս զի գաւառ սղգեյութիւն ի գաւառ գնէ Բալանիոյ վրայ, առաւելալ գաւառի վրայ չուտով կ'ըսէ տարա համար։

Ս. Բէթէրապուրի 18 Յուլիս

Ժալ-Մալ Կալի ծանուցանէ թէ Բալանի թերթը կը ժխտէ Անտալիոյ տանի տանագիծայ վրայ ուտական զօրաց չարժու մնիւր տեղի ունենալը, և կ'ըսէ թէ՛ Ռուսիոյ տակաւին կեցած բանակցութեանը յոյժ երբ արգիւրդ սէէ բան մ'ալ պիտի չ'ընէ։

Պերլին 18 Յուլիս

Բալ-Մալ Կալի կ'ըսէ թէ՛ մինչդեռ Ռուսը զօրապետը Սալանի թողուլ լրանելուն գէտ է, վառն զի Երեսփոխանի համարին մէջ մեծ տեղանք կը նախատեսէ Անգլիոյ համար, Լորա Սալիպարի կ'ըսէ եղիւտուի և Սալանի միմակը բարի որել թողարկող հեռ գաւառիցութեան մը միջոցաւ, որ պիտի ապահովէ եղբայր կողմերն խաղաղութիւնն ու բարեկարգութիւնն։

Լանտա 18 Յուլիս

Ռուսապի բարձր գիտանալէս մը յայտնել է Վիլնիայի Երեսփոխանի թերթին Լանտայի թղթակցին թէ, Ռուսիոյ բանած այժմու ընթացքը ընտ չ'արգարայնէր այս վերջին օրերու գրգռութիւնը, և թէ Ս. Բէթէրապուրի գահիցէ բընտ ու է գաւառութիւն չալիս յարաւելալ որ կարենայ արգելել լինել Անտալիոյ խնդիրը վերջնականապէս կարգադրելու։ Լորա Կրանիլի և Պ. Կիրի միջև համաձայնեալ հիմանքը վրայ։

ԱՂԴԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կովկասեան հասարակ տղիւրէ մը կը ծանուցուի մեզ։

Ս. Բէթէրապուրիէն հարցաւորէ ի Տիլիս թէ՛ Ս. Բէթէրապուրի կուտակութիւնը հեռալու յանձնարարեւ է Կ. Պոլսոյ իւր գէտապետան, որպէս զի Ամեն Մեղքիսեղեկ Մուրատեան Սրբազանի հեռ բանակցութեան մոտեցող նորա տրամադրութիւնը խնամեց կաթողիկոսական վերջին ընտրութեան արդ-

Այսպիսի յանձնարարութիւն մը կ'ապացուցանէ թէ՛ Ռուսիոյ կուտակարութիւնը մտադիր է հաստատել Մուրատեան Սրբազանի կաթողիկոսական ընտրութիւնը։

Երեսնէն կ'ըսեն Ալեքի թէ Զարին սենեկապետ կ'անշարով, որ կողմէս գնացած էր գաւառապետական գործերն քննելու, պաշտօնանկ ըրեր է երեսնի ընդհանուր գաւառապետ Պ. Յիւլիսին, որ հանրաժանութ է երեսնայ արտաքին գէտը մէջ։

Նորապէս Բալ-Մալ Կալի 14 անգամներէն Զը հրատարական զօրքեր են Ս. Պատրիարքին։

Երազմայի կողմը Ս. Երեսփոխանայ մեջ մեր Աղլ-Վանուց սեպհականութիւնն եղած 4000 արտաւար (տէօնիւմ) մի աղարակն ալ Զերքէզ գրաւեր են կուտակութեան թողուտութեամբ։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՐԱՆԻՔ

Պալիարիոյ իշխանապետութեան պատերազմի գործոց Պաշտօնայ Բանթարու գէտ իշխանը, որն որ երկրին պատերազմական դիրքերը աչքէ անցնելու նպատակաւ պոյոյս մ'ընելու վրայ լինելով, քանի մ'օրէ ի վեր վարնա կը գտնուէր, այս առաւօտ Բրախիոյ մեկնեցաւ։

Յիւլիսին Երեսփոխանութեանը արմատայ փոխադրութեան համար երկրթուղւոյ սակաւանցին (Լալիս) զեղչուելուն վրայ խօսելով կ'ըսէ, — «Պաշտօն տը Հիւլս առ Հանրօգուտ շինութեանը Տնօրէնն տուած պատասխանին մէջ բացարձակ իրաւի կը յայտարարէ թէ այդ զեղչումը կ'ընդունի միայն անոր համար որ Արեւելեան-Բալանիոյ երկրագործութեան և վաճառականութեան բարդ աւաճմանը նպաստած լինի։»

Շնորհակալ եմք Արեւելեան Բալանի մէջին նկատմամբ Պաշտօնին յայտնած զգացմանց համար։ Միեւնոյն զգացումն պէտք էր նաեւ որ ունենար Պալիարիոյ համար ալ, ուր վարնա-Բալանի երկրթուղիով ճանրորդաց և վաճառաց փոխադրութեան սակաւին այնքան ծանր է որ վաճառականը շատ անգամ երկրթուղիէն աւելի նախաձեռնար կը համարէ իրենց վաճառքը սայլելով փոխադրել տալ, որ աւելի աժան կը լինի։ Ռուսիոյ նոյն իսկ իւր շահն ալ կ'ապահովէ որ վարնա-Բալանի գէտը եղած փոխադրութեանց սա-

ԱՆՆԱՐԱՅԻՆ ՄԻ
ՀԱՅՈՑ ԱՐԴԱՆ ՎԵՐԱՑ

Վերջին 1878ի պատերազմին ի վեր, Հայը չէ այլ ևս այն վատահեղի տարրը, ում երբեմն կը յանձնուէր անկողնած Տէրութեան ամենափափակ ծառայութիւններն ու պաշտօններն թէ՛ Ռուսիոյ և թէ՛ ի Տաճկաստան :

Այսօր ինչպէս կը տեսնուի, կապիտալիզմի վարժարանայ փակումը, ինչ որ ալ բաժնի լաւատերս, յայտնապէս կապալարեցան թէ՛ Ռուսիոյ կառավարութիւնը կը հեռանայ Հայոց նկատմամբ իւր բռնած վարդապետական քաղաքականութեանէն :

Այն տարրը, որոյ ներկայութիւնն ի կողմնակալ երբեմն իր կողմնակալութիւն կը համարուէր Պետութեան շահուցը, այսօր կը փոխադարձաբար տարր մը կը նկատուի ևս կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք կ'առնու գայն զարգացնելու : Եւ ինչու : — Ահա հոս է ինդիկը :

Փութաք բնիկ թէ մեր գոհ եմք ասորայն հաստատութիւն որ ազգային միջոցներն արդարացնող և ոչ մի պատճառ տրուած չէ Հայոց կողմէ, և այսու ապագա իսկ վտանգ եմք թէ մօտալուտ ապագայի մի մէջ Ռուսիոյ կառավարութիւնը, տեսնելով իւր այժմու հետեւած քաղաքականութեան անտեղութիւնը, պիտի վերադառնայ իւր աւանդական ուղիով թեան, որոյ շնորհիւ Հայք այնքան զարգացան կայսրութեան յիշեալ մասին մէջ նոյն իսկ յօդուտ և ի փոստ Ռուսիոյ Պետութեան :

Ի Տաճկաստան Հայութեան արդի վիճակն տեսիլ դժեղակ է : Վերջին Ռուս-թուրք պատերազմին ի վեր, յորում թիւրքոյ Հայերը ինքնօրինութեան փախարներ յայտնելով ազգային ինքնաճանաչութեան ոգի մը ցոյց տուին, այդ ինքներն պատճառ տուին Տաճկական կառավարութեան որ իւր ուշադրութիւնը դարձնէ նորա դէմ :

Այսօր Հայոց մէջ մի արարք կ'առնուի կը նկատուի Տէրութեան առջև : Բարեփոխման, կրթափոխման, կամ եկեղեցափոխման ընկերութիւնը մէյնէկ ապստամբական մասնաժողովներ են յայտնաբերուած : Բարբառի բարեպաշտական հաստատութիւնը, վարդեր, և եկեղեցիներ և զարդերն ապստամբական շարժման մը նպատակը նըպատակաւ գայութիւն ունեցող չենք են, զորս կառավարութիւնը հակոյցութեան ամենախիստ շղթայից մէջ կը պահէ : Թեմական քաղաքային և խորհրդային կ'առնուի արդարաւոր ի կերեւակայութիւն արդարաւոր :

Այս կայութեան յաւելումը նաեւ միւս կողմէն ժողովրդեան խորհրդ և աղքատ վիճակը, կենաց ապահովութեան բացակայութիւնը, և զոտաւան պաշտօնատարաց ու բնատու ցեղերու կեղծիքը, բոլոր, այն ատեն կրնանք երեւակայել թէ ինչ է Հայ ժողովրդեան արդի վիճակը ի թուրքիս :

Ի Պարսկաստան նոյնպէս այնքան ապահով չէ Հայոց վիճակը, թէպէտ անդ վեհապետ Շահին կառավարութիւնը հայա աչօք իսկ կը դիտէ իւր հայ հպատակները երկրին վարչական գլուխութեան ինչ ինչ թերութեան :

Թեաները տեղի կուտան բաւական ժողովրդեան կայութիւնը ինչնայ և ընկից ապահովութեան մասին այնքան նախանձելի կայութիւն մը չէ : Յուսողի է ասորայն որ ինչպէս կառավարութիւնը իրեն յատուկ հոգ մը ըրած է վաճառքի դրութեան բարենորոգումը, շատ Հանցներ որ ժողովրդը այդ երկրին մէջ տեսիլ գոհացուցիչ վիճակի մը կ'արժանանայ, և որովհետեւ յեղափոխ առնչութեամբ իսկ Հայերն և Պարսիկը միշտ քով քովի ապստամբ են, անտարակոյս ենք որ Շահին կառավարութիւնը նոյն ուղով պիտի ծրարէ իւր վարչական նոր դրութիւնը :

Սոցա հանդէպ զգալի հակադրութիւն մը կը ներկայացնէ ի Պոլսի մէջ յայտնուած Բոլշեւիկները, որոնք Հայոց վիճակը, յորս Հայք բացառիկ լաւ կայութեան մը մէջ կը գտնուին ի շնորհիւ Պոլսի ժողովրդեան և իւր կառավարութեան ազատական արարածութեանը :

Այս երկու երկրներուն մէջ Հայութիւնը, բոլոր ուրիշ ժողովրդաց նման, վայելելով իրարայր կենաց ու ընկից ապահովութեան և ազատութեան բարիքն, ազատ և օրինաւոր կերպով կը յառաջադիմէ, անկախաբար և ամենայն ազատութեամբ զբաղելով թէ իւր ազգային ներքին գործոց և թէ իւր արտաքին յարաբերութեանց մասին :

Հայ ազգային օգտակարութիւնը և նորա բարի քաղաքականութեան հանգամանքներն կարծես առեւել գիտահաստած են Պոլսի ազգային և իւր նորապի կառավարութեանը կողմէնէ, քան այն հինաւուրց տեղութեանց կողմէն որք մինչև յարգումն առ իմ և ապահովութիւն ունեցած են ճանչնալով զՀայերն :

Նոյնը չէ ասորայն ի Ռումինիա Հայութեան այժմու կայութիւնը : Այդ երկրի Հայերն Հոնգարիոյ և Բալկանիոյ հայոց նման տակաւ տառակա կըրուտանալով, վրայ են իրենց ազգային ինքնաճանաչութիւնը, և ի թէ Հայութեան միւս մասերն չը համեն բարոյապէս սոցա օգնութեան, անխուսափելի և մօտալուտ կըրուտ մը կ'ապստանայ Բոլշեւիկոյ հայութեան դէմ, ինչպէս կըրած է ժամանակին Հոնգարիոյ և Լեհաստանի Հայոց :

Մեր այս հակիրճ տեսութեան մէջ, յատ է մեզ որ չպիտի կարենանք խօսիլ Ազգային բաժանեալ կաթարի և Բոլշեւիկներն միւս մասերուն նկատմամբ, որչափ ունենալով ծախսի մասնակցութիւն նոցա կայութիւնը և Հայ Ազգային նկատմամբ նոյն ունեցած արդի յարաբերութեանց վիճակն ու ընթացքը :

Միմիտարական է ասորայն անհարկ մը նետել վեհապետի և վեհապետի հայ կաթարի վարժարան վրայ, որք իրաւամբ կրնան կոչուիլ ազգային գրականութեան նախախնամական պաշտպաններն և Հայութեան յառաջադրող ղեկավարներն :

ԱՅՈՐԱՅԻՆ ԿՈՅՈՒՄԻՏԵ

Նախնիքայ թուով ցոյց տուինք թէ, Ազգային եկեղեցական իշխանութեանց երկու մեծ և գլխաւոր Աթուոյ, այն է Եւթիմիոսի, Կաթարիկաւորութեան և Կ. Պոլսի Հայոց Պատ-

րիարարութեան թափուր վիճակն ի ըստ բարձրագոյն իշխանութեան Պատրարար և վեհապետեան արարածներն, այս ևս ոչ խարհիւ չառ մը կարենն գոհուած Հայոց ազգային զանազան մասերն ու ինչ ինչ կը մնայ բայց ի թէ իւրաքանչիւրն ըստ իւր կարողութեան Ազգային ընդհանուր բարեգործան և յառաջադիմութեանը գործոյն և նպատակին ուղիւն :

Մինչ դեռ մէկ կողմէն քննահանուր հայութեան առջև, այսպիսի բարեգործչական գործարարութիւն մը կը բացուի, միւս կողմէն Ազգային ընդհանուրութեանը վրայ ուշադիր տեսնելով մը ձգելով, զոր օր պիտի արարտարենք խառնակներս թէ, Հայերն թէ՛ անհատաբար և թէ՛ հայութեան մէջ մի մասերն տառնին և որոշապէս ի ինքին տեսնելով, խիստ քիչ քանակութեան վիճակ մը կը գտնենք տեսնելով որ հանգուանի կայն հաստատ կայմա օրութեան, արդ օգտակար է Հայ ազգային իւր եկեղեցային վեհապետ և Պատրարարութեան շնորհիւ, որոնք անդամներն հեռի են քաղաքացիական ընկերութեան հիւսիս ամայն առաւելութեաններն, և փոխանակ իրենցմէ հայկաթարի, ինչ որ այժմ է իրենց, քննահանուան ծնունդեալ իրենց հասարակութեան օրութեան և Կարգաւորութեան սահմանին, իրենց տարբար իւր ընկերային խնամ օտարի վրայ յարմար յայտնուած այն անհանգիստ կայմա մը, որոնք ևս իւր ներքին գործոց և թէ միջազգային իրաւանց և յարաբերութեանց վերաբերմամբ :

Արդ արեւ իւր ազգի կայութեան մէջ Հայ ազգային արտաքին եկեղեցային, այսինքն կրծման միութեան կերպարաններն մի կողմ գտնելով, կը ներկայացնեն մի օրութիւն իւր նիւթաւ, տեղ և անկողնուն և անկողնային կայսի մը, որ կ'ապրի մի մասն այն է եկեղեցեալ կամ կրօնական գոտեւորութեան և իմ ի մի համարման կողմ կը գտնուի, կործակ բաղադրեալ այնպիսի գոտեւորութեան անջատ արարքէն որք և ոչ մի էական ունեցողութեան ունենալ կը թուին միմեանց հետ :

Ազգային միօրինակ կրթութիւն մը, որ միտք յատկանիւն է ազգային միութեանց, մեր մէջ իւր բացակայութեամբ միայն կը մնայ : Այսինքն կրծման անտարբար արդ և իմանալ այն ուղիով ինչ որ մի ազգային իւր գոյութեանը նպատակին կը դիմէ : Այսինքն տարրական և կրօնական պայմաններ մը բացակայութիւնը կ'անգամաւոր ծէ մը ամեն կարողութիւններն անհարկելի գործելով ազգային հասարակութեան ոյժ մը գոյացնելով, որով կ'արեւմտեւ մեր պէտքերն ինքնօգնութեամբ և մեր մեղին գահայնութեան : Այսինքն յառաջ կ'ուղի որ մեր մէջ ամենամեծ գիւրութեան մաս գտած են օտար ազանդներ, օտար բարբեր, օտար քաղաքականութիւններ, որք օր ըստ օրէն տեսնելու հարմարեան արար վրայ են և կ'ապստանան օր մը վերջապէս ի հիմանց քանդելու այն հայկաթար չենք, այն է մեր ազգայնութիւնը, զոր մեր նախնիք արեւն գտալ կ'ուղիմ են մեզ :

Այս վիճակ մասնաւորաբար սորա

մանրամասն կը նշարուի նաեւ մեր ամեն մէկ հանրային գործոց թիւացքին մէջ : Այս մի գիտող հայ չկը որոնք տեսնել որ անհարկ նոյն իսկ մեր եկեղեցական իշխանութեան մինչև յիշեալ հանրային հպատատութիւն իրենց որոշ մի ազգային նպատակի ծառայելու գործարար չեն ցուցնել :

Նախ, մեր եկեղեցին, որ իւր օրին հանդ մանրամասն ազգային է և բացարձակապէս հայկական, Հայութեան քաղաքականութեան բաժանեալ գոտեւորութեան մէջ հեռու ամենք յայտնելով փոխադրութեանը : Սոց վտանգայ մը, ում եկեղեցին ի իշխանութեան կիկիկեան հարմարութեանց կ'առնէ պիտակ ճիշդաբ կ'առնայ, կը յառաջ ինքզինքն ազատ և անկախ հայկաթար Եւթիմիոսի Աթուոյ հոգեւոր Գերեզ խնամութեան, և հայտնաբերուած իշխանութեան փառաբանութիւն մը կ'առնէ մեր Ազգային եկեղեցային նախապետութեան կողմէն մէջ :

Այլ թափարայ վտանգայն, այնպէս պատճառան, միօրինակ նկատու մեկում կ'առնէ կ'առնուի օրաց տակայն յայտնուած երբեմն իւր իշխանապետ Հայաստանային եկեղեցային հայութեան մի մասէն կ'արեւել ընդհանուրութեան օրինակը, որոնք իւր միտքն անհանգիստ փոխադրութեան շրջակայքը :

Ու ասի մէկ եկեղեցին, որ Հայութեան համար միակ հանրային հաստատութիւնն է, իւր այսպէս բաղադրութիւն իշխանապետութեանը շնորհիւ, հեռու է ընդ միշտ և յառաջադրութեան մեր ազգային գոտեւոր կայսի կարեւոր ինքնու վտանգութեան ներքինէ, և իմ նա մինչև յարգող զոր չէ գոյացած իւր գոտեւոր իշխանապետական գահային վրայ խորհրդ գահակարայ փառաբանութեանը, արտաճանաչ կ'առնուի արդ պիտի յայտնենք ի իշխանութեան, և արդ անհարկ ազգային կրնան տարանալ կամ խորհրդով վերանալ տեղի տալ ազգային մէջ տեսիլ մեծ անգոյն աղետից, այն է եկեղեցական հեռու ամայն :

ՓԱՌՈՒՄԸ ՀԱՅ ՎԱՐՔԱՐԱՆՑ
Ի ԿՈՎԿԱՍՍ

Յառաջ իրադարձութիւն մ'է անշուշտ կ'ապրարայ ընդհանուր կառավարչին հրամանաւոր ուստական Հայաստանի մէջ անխորհրդ երբեմն տեսնել հայ վարժարանայ ևս փախար :

Յիշատակելով հանդերձ այն իրադարձութիւնը, չենք ուղիւ անհարկ քննել ուստայժմ կառավարութեան ձեռք տուած այդ խիստ միջոցին նըշանակութիւնը, քաղաքային իրադարձութեան և արդարութեան տեսակետի ներքեւ, զոր մեր անհամաձայն կ'ը տեսնենք Հայոց նկատմամբ Ռուսիոյ կառավարութեան բռնած աւանդական ընթացիկը և Ռուսիոյ մէջ իրաց արդի վիճակին :

Ինչ որ ալ լինի այս ինդիկային մէջ Ռուսիոյ կառավարութեան ունեցած պատճառը, սոց ստացող է թէ անհանգիստ չէն գտնել այնպիսի միջին ճանաչող և երանակ մը, որով կ'արեւել ինքն հրամարտիկալ կրթական օրինաց սոյն համաձայնեցնել հայոց ազգային գիւրադրածութեանը հետ, որն որ յանկարծ ինքնիւր, հայկաթար

գրեալ կը տեսնէ իւր վարժարանաց վարչական գրութիւնը փոխելու :

Աշխարհ գիտէ և կը վրայէ թէ՛ Հայերն ո՛ր երկրի մէջ որ կ'ապրին , այդ երկրին շահացը միշտ անձնորոշ էր , զիւրեք հիւրընկալող վեհապետաց միշտ հաւատարմութեամբ են : Հայկական թագաւորութեան բարձրանէն ի վեր՝ այս եղած է հայոց քաղաքական հանգանակը , այն է՝ իւրեանց երջանկութիւնը՝ իւրեանց բնական երկրին լարօրութեամբ մէջ որոնել :

Չեմք կարծեր որ ռուսահայք առ Տէրութիւնն ունեցած իւրեանց հաւատարմութեան և անձնաւորութեան փորձը արդէ վայրկեան մ'իսկ ետ կ'եցած լինին , բայց աստի՛ սա անուանալի իրօքութիւնը թէ՛ ռուս կառավարութիւնը մինչև ցարդ չէր զարգած ամեն տեսակ քաղաքային և զինուորական պատկանելի պատճառները իւր հայ հպատակներն , կենդանի և փառաւոր վրայութիւն մ'է ի նպատակ ռուսահայոց :

Ռուսահայաստանի հայ վարժարանաց փառամբ , որն որ՝ ռուս պաշտօնական լրագրաց և կոմիտայի կառավարութեան հրատարակած յայտարարութեան նայելով՝ այս խնդրոյն մէջ՝ լքմիածնայ Սինոդին ցոյց տուած բնդ-դիմութիւնը զուգընթաց հարկէն յառաջ է եկեր , յանկարծ ի վեր կը հանէ խնդիր մը՝ որ կրթական գոյնէն բարձրակին տարբեր գոյնով մը կը ներկայանայ յաջա աշխարհի , և որոյ գէտ ամեն երկրի հայերն ևս պարտաւոր են միաձայնութեամբ բարձրել յանուն իւրեանց աւանդական քաղաքականութեան :

Այդ խնդիրը՝ ազգային փառահալութեան խնդիրն է :

Եւ արդարեւ ուրիշ ինչ կերպով կարելի է մեկնել ռուս կառավարութեան այս խնդրանքին թիւնը՝ հայ վարժարանաց նկատմամբ , բայց թէ՛ այնու թէ՛ ռուս կառավարութիւնը վերացած է իւր վրասահութիւնը հայոց վրայէն , որք կ'ամբաստանուին թէ իրենց դպրոցոյ մէջ Պետութեան շահացը հաւանակ դատարարութիւն մը կ'ունենան իւրեանց զաւակաց և թէ հետեւ արար դատման մ'են երկրին , և կամ ռուսաց լրագրաց խոստովանելու համար՝ պարզապէս չ'ենկալներ են :

Տօլսթոյ կոմսը՝ այսպիսի ամբաստանութեան մը պրոպագանդայի չափն այլոքը պահելու , այլ ամբողջ Ռուսիայ մէջ պատահած իրարմանց վերջին տեսար դէպքերուն վերայ , զորս զուգընթաց համար այնքան մեծ դժուարութիւններ կրկն Նոբէլ վսեմութիւնը , ձգտած անխաղ մը բաւական է ինքնին համոզելու զի ռուս կառավարութիւնն թէ՛ Հայք կարող եղած են ցարդ ազգային վարժարանաց մէջ այնպիսի կրթութիւն մը տալ իրենց զաւակաց՝ որ մինչ մէկ կողմէն երկրին արդի վնասարական տարեկան թիւնց էջերն անձխտելի փոքրերով կը լցնեն , միւս կողմէն իրեն քաղաքային լուսնդակ Ռուսիայ ամենէն աշխատասէր և արուեստագէտ ժողովուրդը կը լինին , և արդէս դո՛ւր իրենց վիճակէն՝ հանդարտ կ'ապրին , աւանց պէտք չ'ենեալու իրենց վիճակին բարեւորութիւնը , քաղաքական արկածներ և մէջ որոնել :

(Շարունակել)

AVIS

Ceux qui, après avoir reçu jusqu'aux 10 Numéros de notre Journal, veulent bien les garder et ne nous en retournent pas, sont censés de nous avoir fait l'honneur d'être comptés parmi nos Abonnés.

Varna le 6[18] Juillet

Une de nos tâches sacrées, celle à laquelle nous nous dédions après la cause arménienne, sera comme nous l'avons dit dans notre Avis, de défendre les intérêts vitaux de la Bulgarie et de la jeune nation bulgare dont nous utilisons si librement l'hospitalité.

Nous ne pouvons donc manquer de consacrer une place spéciale dans notre feuille d'aujourd'hui à cette brève revue pour relever les progrès réalisés par les Bulgares depuis le recouvrement de leur liberté politique.

D'ailleurs notre tâche à cet égard ne sera point difficile ne s'agissant que de confirmer une vérité déjà signalée par d'autres avant nous; ceux qui connaissent la Bulgarie du temps du régime turc peuvent attester le développement actuel de ce pays sous tous les rapports; la sûreté des biens et de vie, seule garantie du travail, a donné à l'industrie une impulsion nouvelle; les chaussées et ponts pour la plupart nouvellement construits et d'autres réparés et mis en état de service ont ouvert voie aux communications qui sont un des moyens de l'augmentation de la richesse publique; un soin tout particulier est porté à l'éducation de la jeunesse; les écoles primaires et les gymnases déjà si nombreux augmentent encore chaque jour de nombre; des écoles agricoles sont déjà fondées et le gouvernement en projette maintenant d'autres des arts et métiers.

La jeune armée de la Principauté est ensuite celle qui attire les louanges des hommes les plus compétents en matière et fait preuve de l'esprit de discipline, de la bravoure de la nation bulgare, le service administratif public est également une des gloires du pays; ceux qui doutaient des capacités administratives des Bulgares n'ont qu'à voir et s'édifier.

En cette occasion nous félicitons l'Empire Ottoman d'un Etat vassal si prospère et si bien organisé dont le gouvernement Imp. peut tirer de réels profits en temps et lieu, ce qui manque cependant à la Bulgarie, et il en fait la faiblesse, c'est son intégrité territoriale; nous recommandons sincèrement ce point à l'attention des hommes d'Etat ottoman qui ont intérêt à soustraire ce pays vassal aux influ-

ences étrangères; de grandir la Bulgarie et la constituer en un état fort, c'est le seul moyen de déjouer les convoitises étrangères et d'en assurer l'attachement à l'Empire.

AFFAIRES ARMÉNIENNES

D'après une correspondance d'Erzeroum au journal arménien «Aré-velk» en date du 16 juin (v. s.) le notable arménien G. Nathanian, dont l'arrestation à Van avait été rapporté par l'Agence-Havas, serait arrivé sous escorte à Erzeroum, d'où il serait déporté dans une province lointaine de l'Empire.

Le correspondant de l'excellente feuille Constantinopolitaine attribue le mobile de cette mesure de rigueur prise contre M. G. Nathanian, à une simple manifestation populaire qui avait eu lieu dans les églises arméniennes à Van à l'occasion de l'élection de Mgr. l'Archevêque Melkiceték au trône de Catholikos à Etchmiadzine.

A notre avis cet incident purement ecclésiastique ne peut être le motif de l'arrestation et de la déportation de Nathanian; il y a là une coïncidence trop intime avec le rappel de Mgr. Khirikian à Constantinople, l'interdiction de l'Ecole supérieure de Van, le séquestre de l'imprimerie du Couvent de Varak près de Van, et la déportation de Mr. Portoucalian, Directeur de la même école.

Tous ces faits se rapportent au contraire à l'état de chose, dont nous signalions l'existence en Turquie par rapport aux Arméniens. Nous dirons cependant en toute franchise qu'il n'est ni politique ni prudent pour la S. Porte de laisser harceler ainsi une population paisible, et les hommes d'Etat de la Turquie connaissent bien à quel point ces mesures sont inopportunes et ne servent qu'à attirer l'attention intéressée de l'étranger sur les affaires intérieures du Pays.

Dans toutes les principales villes du Caucase, habitées par les Arméniens, le corps enseignant (recteurs, maîtres d'école, institutrice etc.) qui à la suite de l'interdiction des écoles était mis en disponibilité, vient de toucher ses émoluments sur les fonds des Eglises arméniennes jusqu'au mois de septembre.

Cet esprit de solidarisme et de dignité nationale fait honneur aux Arméniens et nous en félicitons nos frères de Russie.

DEPECHE TELEGRAPHIQUES

(Agence Havas)

Vienne 16 juillet

Le Correspondance-Politique re-

çoit de Saint-Petersbourg un télégramme portant que le bruit court dans les cercles politiques de cette ville que les déclarations de Lord Salisbury devant le Parlement firent de l'impression peu favorable sur le gouvernement russe et que celui-ci est persuadé qu'il ne peut pas mettre la confiance dans le nouveau cabinet de Londres, Berlin 16 juillet

En réponse des articles de «Germania» sur la question de la succession de Brunswick, la Gazette de l'Allemagne du Nord fait observer que le plan du parti Guelfe est bien connu; que le parti veut faire de Brunswick un centre d'agitation, de sorte que le moment où l'embarras surgirait pour la Prusse, celle-ci verrait provoquer le partage des provinces du Hanovre, en vue d'en faire revenir une partie à la Couronne de Brunswick. C'est là que les membres éminents du parti Guelfe entendent par la réversion pacifique du Hanovre à la Maison Guelfe.

Varsovie 16 juillet

Une incendie a détruit hier 30 maisons du faubourg de Prague; 400 familles restent sans abri.

Londres 16 juillet

A la suite d'une nouvelle de «Times» disant que les Russes avancent sur le Zulfikar, Lord Churchill, ayant été interrogé à ce sujet dans la Chambre des Communes, a répondu que le colonel Ridgavay avait recueilli ce bruit, qui n'est pas encore certain. Lord Salisbury, a-t-il ajouté le ministre, en arrivant au pouvoir, a décidé d'accepter l'accord établi entre Lord Granville et M. Giers, accord donnant le Pendjeh à la Russie et le Zulfikar à l'Empir. Mais la Russie réclame de nouveaux points stratégiques dominant le Zulfikar, et le Czar propose de remettre à la Commission de délimitation les solutions de la difficulté à examiner: Il est probable que Lord Salisbury n'acceptera pas cette proposition et il maintiendra les bases de l'accord primitif.

Londres 17 juillet

Le Pall-Mall Gazette dit que la divergence Anglo-Russe concerne la parcelle d'une territoire insignifiante située près de Zulfikar, et déclare que c'était une folie pour Lord Granville de réclamer cette parcelle, et ce serait un crime pour Lord Salisbury de faire la guerre pour cela.

Le «Daily Télégraphe» apprend que les Russes ne sont nullement avancés sur Zulfikar. Il déclare que les informations des journaux sur les forces des troupes russes sont très exagérées. Le «Daily News» dit qu'il n'est absolument rien survenu de nouveau dans ces derniers jours.

Paris 17 juillet

Le Conseil des Ministres discu-

tant aujourd'hui le projet de loi tendant à surimposer les produits de la Roumanie, M. de Freycinet insista pour faire voter promptement la loi. La chambre discutera le projet en question aussitôt après le budget.

Une dépêche du Général Courcy dit que toute la famille Royale Annamite rentra à Hué, excepté le Roi que Thuyet, le premier régent d'Annam, continue de détenir. La famille Royale déclara Thuyet dégradé et il nomma un autre régent. Les troupes annamites abandonnent Thuyet.

Londres 18 juillet

A la Chambre des Communes M. Bourke, sous-secrétaire d'Etat aux Affaires Etrangères, déclare que le Gouvernement n'a pas reçu aucune nouvelle information relative aux frontières afghanes.

Paris 18 juillet

La Chambre adopta le projet de loi surimposant les produits Roumains. M. Passy, le député économiste, a combattu seul ce projet; le rapporteur, M. Drumel, a observé que cette loi n'augmente pas nécessairement les droits sur les produits Roumains, mais c'est une arme donnée au gouvernement français pour en agir sur la Roumanie, afin d'obtenir la conclusion du traité de commerce.

St-Petersbourg 18 juillet

Le Journal de St-Petersbourg dément que des mouvements des troupes russes aient eu lieu sur la frontière afghane; et il déclare que la Russie ne fera rien pour empêcher le succès des négociations pendantes.

Berlin même date

La Gazette de la Croix dit: tandis que le général Wolseley s'oppose à l'évacuation de Soudan, parce qu'il prévoit de grandes calamités pour l'Angleterre dans la vallée du Nil, Lord Salisbury veut améliorer la situation d'Egypte et de Soudan par le moyen d'une alliance avec la Turquie, qui garantirait la paix et l'ordre dans ces contrées.

Londres même date

Un haut diplomate Russe a déclaré au correspondant de la Nouvelle-Presse-Libre de Vienne que l'excitation de ces derniers jours n'est nullement justifiée par l'attitude de la Russie; que le Cabinet de St-Petersbourg ne cherche pas à créer aucune difficulté de nature à empêcher le règlement définitif de la question afghane sur les bases arrêtées entre Lord Granville et M. Giers.

LE PRINCE DE BULGARIE

Une dépêche de Sofia au Standard en date du 8 courant annonce que, avant le départ de S. Altesse, une Proclamation princière a nommé M. Karaveloff, ministre des Fi-

nances et président du Conseil, Régent pendant l'absence du Prince Alexandre.

Son Altesse retournera à Sofia vers le commencement d'Août.

LES RUSSES

DANS L'ASIE CENTRALE

Le correspondant du Standard à Téhéran, dans une dépêche en date du 7 courant, annonce que les sujets Persans continuent de plaindre contre la violation perpétuelle de la territoire persane et l'intervention dans les affaires locales de la Perse, par les Russes, spécialement sur la frontière. Le correspondant ajoute que les mouvements actifs des troupes russes vers Sarakhs font présumer que la guerre est imminente.

INTERDICTION

DES ECOLES ARMENIENNES AU CAUCASE ET DANS L'ARMENIE RUSSE

Il est un fait regrettable que par ordre du Gouvernement Général du Caucase, les écoles arméniennes du Caucase et de l'Arménie Russe sont fermées sans distinction de sexe.

Tout en enregistrant le fait, nous nous gardons de discuter la portée de cette mesure du Gouvernement au point de vue de tactique politique et de justice que nous trouvons incompatible avec les traditions du Gouvernement russe envers les Arméniens et l'Etat des choses actuel en Russie; nous mettons toutefois l'opinion que quelle que soit la raison du gouvernement russe dans cette question, il faut bien reconnaître qu'il aurait pu y avoir un moyen de trouver un «modus vivendi» adopté à reconcilier l'esprit de la loi octroyé par le pays avec la susceptibilité très naturelle de la nation Arménienne, qui était mise en demeure de se soumettre tout d'un coup à un changement de système administratif de ses écoles.

Personne n'ignore le dévouement des Arméniens aux intérêts du pays où ils se trouvent et leur fidélité aux Souverains, qui les hospitalisent dans leurs domaines; c'est la foi politique des Arméniens depuis la chute de leur Royaume et ils ne cherchent leur bonheur que dans celui du pays où ils vivent.

Nous ne croyons donc pas que les Arméniens de la Russie aient manqué un instant de donner les preuves de leur fidélité et de dévouement à l'Etat; d'ailleurs le fait incontestable que le gouvernement Russe n'a cessé jusqu'à présent de les combler de tous les honneurs civils et militaires est un témoignage éclatant et vivant en faveur de ses Arméniens.

L'interdiction des écoles arméniennes du Caucase et de l'Armé-

nie russe qui a en juger du ton des journaux russes et du communiqué officiel du gouvernement du Caucase doit être attribuée à la nécessité où le gouvernement de Russie s'est trouvé induit pour réprimer l'esprit d'opposition du Synode d'Etchmiadzine, réveille donc tout d'un coup une question qui se présente aux yeux du monde sous tout autre couleur que celle d'instruction, et contre laquelle les Arméniens de tous les pays doivent solidairement se protester au nom même de leur foi politique.

C'est la question de confiance.

En effet comment peut-on autrement interpréter cette mesure sévère du gouvernement Impérial contre les écoles arméniennes, si non par le manque de confiance en ses sujets arméniens qui sont ipsi-factum accusés de donner à leurs enfants une instruction contraire aux intérêts de l'Etat et partant qu'ils sont traîtres, ou nihilistes — parlant en leur langue.

S. E. le Comte Tolstoys n'a pas besoin de requérir ailleurs la réponse à une accusation de cette nature dirigée contre les Arméniens, un coup d'œil jeté sur les tristes événements que son pays a traversés et dont le repression a dû donner de rude besogne à S. E. peut seul suffire à convaincre le gouvernement Impérial que les Arméniens ont été capables de donner jusqu'à présent dans leurs écoles une instruction telle à leurs enfants que tandis que d'un côté ils remplissent par des colonnes de gloires incontestables l'histoire militaire moderne du pays, d'autre part comme citoyens ils sont les plus laborieux et les plus industrieux de toute la Russie et par là contents de leurs états ils vivent en paix sans avoir besoin de chercher dans des aventures politiques une amélioration pour leur sort.

(La suite au prochain numéro)

NOUVELLES DIVERSES

S. A. le Prince Cantacuzène, Ministre de la Guerre de la Principauté, qui se trouvait à Varna depuis quelques jours en tournée d'inspection, vient de partir ce matin pour Pravadi.

En parlant de la réduction du Tarif du chemin de fer pour le transport des céréales, l'«Echo des Balkans» dit: «Dans sa réponse à la Direction des travaux publics, M. de Hirsch déclare expressément qu'il consent à cette réduction uniquement pour contribuer au développement de l'agriculture et du commerce de la Roumélie-Orientale»

Nous remercions M. le Baron de ses sentiments pour la Roumélie-Orientale; les mêmes sentiments

devraient cependant l'animer aussi pour la Bulgarie où le tarif pour le transport des marchandises et pour les passagers par la ligne Varna—Roustchouk est très lourd encore pour ne pas dire écrasant, c'est aussi dans ses propres intérêts, car au tarif actuel le commerce préfère souvent le transport par les charriots qui lui coûte bien moins.

On écrit d'Athènes en date du 3 courant à la «Gazetta d'Italia» que l'effervescence de la population de Crète se trouve apaisée grâce à l'intervention des Consuls étrangers, spécialement à celle du Consulat Hellénique; mais le feu y reprendra infailliblement, ajoute le correspondant, dès que les menées russo-bulgares parviendront à soulever la Macédoine; et alors, demande-t-il, la Grèce serait-elle prête à faire face à la situation comme elle l'a été à la guerre russo-turque en 1878? Le correspondant en doute...

Le «Diritto» en publiant la nouvelle que les sujets russes établis en Allemagne, depuis un demi siècle, sont expulsés de l'Empire, ajoute: «que ferait le Prince de Bismarck si les mêmes mesures étaient adoptées contre les étrangers en Amérique et dans les autres Etats de l'Europe?»

La nouvelle de la mort du Mahdi est confirmée par les derniers journaux de l'Europe.

Après l'Arabi et le Mahdi, l'Angleterre aura-t-elle à désinfecter encore l'Egypte de quelq'autre gâtaffaire qui l'empêche d'évacuer ce pays?

Espérons que non!

On écrit d'Erévan au journal arménien «Arévelk» que Mr. Gontcharoff, le Chambellan de S. M. l'Empereur de la Russie, qui était en tournée d'inspection de la marche de la Justice dans les provinces du Caucase russe, vient de démettre de sa fonction le procureur des tribunaux de la même ville, M. Freycant, bien connu par son activité dans l'affaire des déportés d'Erivan.

Le Couvent arménien de St. Jacques à Jérusalem vient de subir un autre revers: Les Tcherkesses se sont emparés et occupé un ferme de 4,000 «deunume», sis à Yalova, appartenant au dit Couvent, le Gouvernement c'est montrée tolérante à cet acte de violence.

RESPONSABLE T. PAPIAZIAN

Imprimerie H. N. Voïnicoff & Cie. — Varna